

BESZÉDES ISTVÁN

Szájfogás

Odalett a szegény öreg közlekedésirányító. Ezentúl senki nem áll a trieszti út-kereszteződésen, hiszen meghalt a legény, nem világít fehér derékszíja, nem villan karmesterpálcája, s ezzel meghalt az az esztendő is, ezerkilencszáznegyvenhat, amelyről hosszadalmas elbeszélése szólt, ott, a falusi alsókonyhában, a viaszosvászon abrosz fölött, legyek felhőiben és ólálkodó, légyre vadászó fekete, kopasz nyakú tyúkok között. Elszabadult a népmozgalom, a dzsipek, teherautók végeláthatatlan sora, a bácskai legényt olaszul, szlovénül, angolul hiába szólogató népek kettőezer telének egy pillanata alatt végérvényesen belevesztek az örvénylő éjszakába, miután az idő tengelyének éke, az egykori forgalomirányító, immár megboldogult nagybácsi belőle kiesett. Amikor utoljára láttam, már csaknem teljesen vak volt. Különben is sötétség borult az egyhangú tájra, áramszünet volt, a vasút sem látszott a kapuból, amelyet egész életében nézett, s amikor a ház előtt leparkoltam, a selymes, fojtó por, mint ereszről a porhó, halk lavinával utolérte és beborította a kocsi. Özvegy volt már húsz éve, már nem is igen főzött magára, néha levágott ugyan egy-egy tyúkot, de a félvakon megkopasztott baromfi fekete tokokkal teli került a paprikásba – mesélte, miközben a mindent beborító por elfogott minden hangvisszaverődést, hiába volt a városokban nagy a transzparenszeket hordozó gyalogos menetek forgalma.

Régen bizonyos helyekre érve szentül hittem, örvényben állok, zuhatag alatt, benne a forrásban, s majd egyszer annyi dolgom lesz csak, e vízerőre kötöm írógépeimet. *Kétszer ugyanarra sosem.* Történetek az életben nem jutottak eszembe, ez esetben talán csak a műfaj, a minden bizonnal prózai, és a hangulat volt még – a vízbenállásé – megadva. Egy olyan állapoté, ami történet előtti, ezért aztán a tények sem nyertek jelentőséget, most sejtem csak, az emlékezet sem, benne a nyelvvel, amit közben valamelyest elsajátítottam, s végül a betűk, a szintagmák, a tipográfia hagyománya szintűgy. Sejthetik, nem erősségem a logika, s így soha még meg sem rökönödtem azon, hogy miféle könyv lehetett volna, lehetne ez. Igaz, egyszer egy versben már összehajtogattam egy ívet préselt levélerezetekből, egy áttetsző könyvet, amelyet a nap látott el üzenetekkel, s amelyek között őszi fejfájás keringett. Innen, ha helytálló a megérezésem, tudni vélem, hogy egy-egy ilyen előkönyv egyvalamiről bizonyosan szólhat: a fájdalomról, mint a hajózó érzetek fekete éjszakájáról, amelyben arra várakozunk, felvillanjon az öröm, a magára találás, a bizonyosság pillanata, vagy legalábbis a kellemetlen érzést felváltó

tünetmentesség gyorsan feledésbe merülő élménye. Egy másik *történetem* a világuírőről szól. Azt a fogfájás vezeti elő a kosárszékből, amelyben ülök tátott szájjal egy tetőterazon, hogy hűtse a folyóról érkező friss fuvallat a begyúlt gyökért, s arra gondolok, miről szólna az a filozófia, amelyet egy plomba hiánya sugall a koronában a végtelen fekete égbolt alatt. Más szóval: milyennek látszik a fekete lyuk világos nappal? Lehet még segíteni azon, hogy a fejünket telerakták nehezezzel, hogy fémes tömések között hagyták el szánkat szavaink (ezért volt többnyire más az, amit leírtunk), s hogy a gyökértömések hatására lassan teljesen kiidegelt fogsorokhoz lapul a nyelv, ezeket tapogatja az összezárt szájban. Holt védműve mögött a holt nyelv, s mindez azután, hogy annyi olcsó édességgel bombázta meg ínyünket a gyerekkor.

A száj az, amely a kopasz ember levágott fejét megragadhatóvá teszi. Suetonius Galba császár levágott fejének utolsó útját így rajzolta meg. Mintha nem is a kiejtett szó, a közölt gondolat – a száj, mint nyílás, tenné megragadhatóvá életünket, amelybe a hüvelykujj, akárha harcsa szája volna, még bepréselhető. Általa válunk végérvényesen zsákmánnyá. Amerre nézek, tátogó áldozatok. Lehet, hogy mondanak is valamit, például, hogy le vele? Kivel? Mindegy, azzal, aki odafele van. Nagybátyám szája is nyitva maradt. Hallgatózom, de nem értem már egy szavát sem, illetve nem értem a szavát sem, mert olyan a mozdulatlan száj, mintha egy szó szorult volna belé. A ravatalon látom most is, én tettem rá a zsebkendőt, odanyúlt még egy kéz és kissé benyomta, ki ne essen. Te ne fogd meg, figyelmeztetett, kisgyerek van otthon! Pedig be is csukhatta volna, nem volt kopasz, sőt, olyan ember volt, aki fésűt tart a farzsebében, s hátraférsüli hosszú tinceseit, hullámokban tapadjanak meg a fején.

Sokszor irigyeltem a biztos memóriával dicsekvőket, majd kitaláltam azt, hogy nekem meg kiváló az amnéziám. Már magam is hinni kezdtem benne, hogy feledékenységemben törvényszerűség van, hogy csupa felszentelt helyen vezetnek furcsa emlékeim. Most azonban, amint visszatekintek a bizonytalansággal telve múlt bő évtizedre, rá kell döbennem, nem kizárólag egy életemnél teljesebb műemlék cserepei ropognak lábaim alatt, s akartam, avagy sem, világos emlékeim is vannak. Például, hogy autóbuszon utazom a senki földje felé – istenem, mennyit kellett sokadmagammal méltó és főleg méltatlan körülmények között helyt változtatnom, s szűkre zárt kapukon áthaladnom –, és egy előttem lévő ülés mellé valaki áttetsző műanyagtáskát tart ki, amely már félig megtelt nyállal, miután rosszullétét ellensúlyozva, időnként kis levegővel apró köpetekben adagolt belé. A nyál órája, ketyegés helyett nyeléssel, az ütések helyén kiköpésekkel.

Nem jó foggal álmodni, és a fogfájás miatti álmatlan éjszaka sem jobb. Másnap aztán a fogorvosi székben ülök, a nyálelszívóval a számban, amikor a tünettők tömege elhalad tőlem mindössze pár méterre, az ablak előtt, amelyre nézek, magam is szinte a kirakatban. Megszakad egy pillanatra a gyökérkezelés. A me-

netet néhány felnőtt vezet, mögöttük a lakótelep összes kölyke. Tampon az ínyemen, tátom a számat, de abból csak monoton szörcsögés hallatszik, és látszatra az egészhez semmi közöm. Később, amikor a jó ötven éve kivégzett fogorvos kerül szóba, a várócsarnokban ülő idős úriember benyúl a szivarzsebébe és kiemel egy fogat: most esett csak ki, de a néhai fogász munkája, a plomba továbbra is szilárdan áll.

